

Hjertet kan ikke omsættes på Børsen - endnu

Skrevet af: **Steen Sohn** | Offentliggjort: 14. februar 2006

Den aktuelle globalisering truer demokratiet på livet - det er udgangspunktet for Noreena Hertz bog "Den tavse magtovertagelse og demokratiets død", hvor hun beskriver, hvorledes forretningsmanden bliver mere betydningsfuld end politikeren. Hertz vil endvidere påvise, at protesten er ved at blive den eneste måde, "hvorpå man kan påvirke politikken og kontrollere excesserne i de store selskabers aktiviteter." (s. 9)

Bogen udkom allerede på engelsk i 2001 og er først fire år senere kommet i dansk oversættelse på Informations Forlag. Den absolut læseværdige bog er fuld af eksempler på globaliseringens hærgen, men mangler måske lidt den stringens, der præger Susan Georges bog fra 2004 "En anden verden er mulig, hvis..." om samme emne.

Hun tidsfæster begyndelsen på den tavse, korporative magtovertagelse til da Margaret Thatcher kom til magten i maj 1979. Jernladyen insisterede sammen med sin amerikanske soulmate Ronald Reagan på en kapitalisme, der gav de store selskaber magt på bekostning af politikken og demokratiet.

Det er et koncept, der stadig holder og har gjort politik til en standardiseret vare. Og nationalstaternes rolle består i vidt omfang i at levere de offentlige serviceydelse og den infrastruktur, som erhvervslivet har brug for.

Økonomen Noreena Hertz, der har en fortid i Verdensbanken, understreger, at hendes argumentationer ikke er antikapitalistiske eller fjendtlige overfor erhvervslivet - ligesom den ej heller er tænkt som regeringsforherligende. Til gengæld vil hun "uden blusel tale for folket, for demokratiet og for retfærdigheden."

I et kort historisk rids om statskontrol behandler hun de vestlige staters indførelse af sociale sikkerheds- og velfærdsordninger - ikke mindst i lyset af truslen fra Sovjet, der på den tid tilbød sine borgere den 'mest rundhåndede velfærdspakke', som hun formulerer det. I England steg således den forholdsmæssige andel af bruttonationalproduktet fra 5 procent i 1945 til 20 procent i midten af 1970'erne.

Efterkrigstidens keynesianisme er i begyndelsen af 1970'erne døende, der er oliekrise og der indføres en ny stil i ledelsen af økonomien. Nu kan staterne ikke længere blot bruge penge efter forgodtbefindende. De pålægges tilbageholdenhed og der kommer kontrol med de kontante bevillinger. Da England i 1976 ville låne hos den internationale valutafond, IMF, stillede fonden betingelser i form af reduktion af de offentlige udgifter og stram kontrol med inflationen.

Og her træder Thatcher og Reagan ind på scenen: ned med staten, der gør os til sløve slaver (læseren kan høre, hvorfra vor egen Anders Fogh fik inspirationen til sin bog om Minimalstaten). Markedet over alt, liberalisering og udsalg af arvesølvet (s. 27 og 227).

Da Thatcher kom til i 1979 var institutioner under regeringen i besiddelse af næst alt inden for kul, elektricitet, vandkraft, jernbaner, flyselskaber, telekommunikation, kernekraft, skibsbyggeri - og man havde store andele i olie bankvæsen, skibsfart og landtransport. I 1997 var næsten det hele på private hænder.

Én verden - styret af finansmarkedet

I løbet af denne proces er de politiske skillelinier blevet næsten udvisket. "Arbejder"-regeringer er kommet godt efter det og de fleste har svært ved at se forskel (for eksempel skal man vel være spindoktor for at kunne se forskel på den danske regerings og oppositionens politik for tiden).

Liberaliseringspolitikken er blevet adopteret af de fleste toneangivende lande og påtvunget de fleste andre. Verden styres reelt af de amerikanske økonomiske principper, der betegnes som Washington-Konsensus, WK. Vi står der, hvor den globale kapitalisme styrer en verden "hvor folks økonomiske velfærd og fysiske sikkerhed først og fremmest er betinget af de internationale økonomiske investorer og de multinationale selskabers strategier og handlinger." (s. 39)

Den politiske, som påtvinges verden af WK, er ikke til megen hjælp for menneskene. I hele Sovjetblokken, størstedelen af Latinamerika og det meste af det sydlige, sydøstlige og østlige Asien er uligheden steget markant. Stadig flere må leve for mindre end én dollar om dagen (sammenhold dette med at EU støtter hver eneste, europæiske ko med to dollars om dagen).

Også i Vesten øges kløften mellem rig og fattig: I USA er fx gennem de sidste 20 år 97 procent af indkomststigningerne gået til de 20 bedst stillede familier. 3,7 millioner af de amerikanske husstande lider af sult, fordi de ikke har råd til basale fødevarer. Yderligere ni millioner husstande har "uvis adgang til mad".

Dørvogter-staten

Og Noreena Hertz fremhæver, at selvom regeringerne måtte ønske at gøre noget ved de stigende sociale uligheder, ville de ikke kunne gøre ret meget. Hun citerer den tidligere direktør for Den tyske Forbundsbank, Hans Thietmayer, for følgende udsagn: "Politikerne må se i øjnene, at de i dag er styret af finansmarkedet og ikke længere af den nationale debat." (s. 57) Da finansminister Oskar Lafontaine i slutningen af 1990'erne ville hæve selskabsskatterne, truede de store selskaber med at rykke udenlands - og kort tid efter var han trådt tilbage.

For Hertz at se er staten i dag langt fra at være den natvægter, som Adam Smith ønskede, men snarere en dørvogter, der døgnet rundt vogter ved den private sektors hovedkvarter. (s. 72) Regeringens opgave er at fremme deres selskabers interesser - her er Irak et eksemplarisk eksempel, hvor USA favoriserer amerikanske selskaber ved fordelingen af rovet og genopbygningen.

Ofte forveksles demokrati med kapitalisme. Når man handler med autoritære stater, så vil demokratiet smitte af på samhandelspartneren. Det var Clintons begrundelse, da han foretog en kovending i forholdet til Kina - 'handel fremmer demokratiet'. Men nogle lande styrer kan se deres fordele ved at yde gunstige betingelser for samarbejdspartnerne - derfor tilsidesættes ofte de grundlæggende arbejdsbetingelser.

For USA er den officielle linie at udbrede demokratiske værdier, men som Hertz skriver, så synes det mere som om at den reelle opfattelse er, at det amerikanske system bedst sikres gennem et "globalt system, der er baseret på den private kapitals behov, heri indbefattet beskyttelsen af privat ejendomsret og fri adgang til markedet." (s. 83) Derfor har USA også for vane at vælte folkevalgte regeringer, der ikke lader amerikanske selskaber få de ønskede betingelser at operere under - fx støttede CIA i 1953 omstyrtelsen af de folkevalgte regering under Mohammed Mossadeq, efter at denne havde krævet en større del af overskuddet fra Anglo-Iranian Oil Company.

Coca Cola-dag

De store selskabers dominans er i dag næsten total og er flere steder ved at overtage det, der tidligere blev anset for at være opgaver det offentlige skulle tage sig af. Selskaberne indser, at dårligt fungerende samfund er ensbetydende med dårlig forretning. Men de dominerende partier

har ingen planer om at tackle de negative følger af systemet. Hertz citerer den tidligere Labour-minister John Reid for følgende udtalelse fra 2000: "Staten kan ikke løse alle vore økonomiske og sociale problemer. Det bør den heller ikke prøve på." (s. 181)

Et grotesk eksempel på koncernernes indtog på fx undervisningsområdet kan findes i USA, hvor eleverne er omgivet af reklamer for de firmaer, der sponsorerer undervisningsmaterialer. Microsoft forsyner i dag skolerne med computere, men vil de i morgen bestemme, hvad børnene skal lære, spørger Hertz (s. 201) Hun bringer et eksempel fra den amerikanske delstat Georgia, hvor en elev mødte op på skolens officielle Coke-dag i ført en T-shirt med Pepsi-logo på - han blev midlertidig bortvist af skolens ledelse. Skolens leder kunne godt se, det ikke så så godt ud, men Coca-Cola gjorde jo så meget godt for skolen og desuden kom der fine gæster udefra.

Hvad kan der gøres?

Hertz peger i bogen på den politiske forbrugers betydning i den demokratiske kamp for at indskrænke storkoncerners magtovertagelse og politikens dalende betydning, men kan også se begrænsningerne - selv nok så aktive forbrugere vil ikke kunne ændre på de egentlige magtforhold, ikke vil kunne udgøre en langsigtet løsning. Men kan bevægelserne udgøre en katalysator for reformer? (s.213)

Med afsæt i historiske eksempler mener hun i nogen grad, at svaret er ja. Hun peger på det progressive parti med Theodore Roosevelt i spidsen, der i USA i begyndelsen af 1900-tallet gik til kamp for "at knuse denne usynlige regering, at besudle den uhellige alliance mellem korrupt erhverv og korrupt politik." (s. 215) Bevægelsen blev indledningen til reformer af det amerikanske system, selvom det vel ingeniunde kan siges at have haft nogen varig betydning for udbredelsen af de store koncerners magt endsige for gennemførelsen af krige og kup til disse firmaers fordel.

Af nyere eksempler er forfatteren optaget af miljøbevægelsen og den grønne bevægelse - og den har da også været med til at sætte dagsordenen i et vist omfang, men peger det udover det system, hvor de store koncerner styrer? Trods erklæringer fra politiske partier - måske specielt efter Seattle 1999 - om at det er forkert, at der gælder eet sæt regler for rige og et andet for fattige (Clinton, oktober 2001) er der stadig ikke meget, der tyder på at denne retorik kan omsættes til bæredygtig virkelighed.

Bush-regeringen m.fl. gennemfører enorme skattenedsættelser for de rige - betalt af de fattige - Irak-krigen blev iværksat på et løgnagtigt grundlag, en krig hvor de eneste sikre vindere er de koncerner, der støtter Bush. Hans regering har bevidst sat sig uden for internationalt samarbejde og bygger sin militære politik på skabelsen af 'koalitioner af villige'.

Hertz mener, at en ny dagsorden er mulig og at demokratiet kan genopbygges. Men det kræver, at de store koncerner mister deres stemmeret (s. 221) De skal ikke have lov at yde økonomisk støtte til de politiske partier - hun kræver, at politikken skal finansieres af det offentlige. Desuden skal ideen om, at blot det regner på storkoncernerne, så vil det dryppe på resten af befolkningen, stedes til hvile for evigt. Selskaberne skal igen reguleres nationalt og ikke dereguleres. Internationalt skal man tage fat på den dominans som handelen og de store selskaber besidder.

Til den ende mener Noreena Hertz, at der skal opbygges mekanismer, der kan sikre dette. "Alle mennesker, uanset, hvor de befinder sig, må være omfattet af de samme rettigheder som vi i nord tager for givet." Blandt de forslag hun har til at bedre tingenes tilstand er oprettelsen af en Verdenssocialorganisation (WSO), der skal imødegå verdenshandelsorganisationen, WTO's, dominans. Den ny organisation skal være i stand til at vedtage regler og regulativer, der kan omforme markedsmekanismerne for at sikre beskyttelse af menneskerettighederne, standarderne på arbejdsmarkedet og miljøet.

Pengene til disse foranstaltninger skal opkræves af en ny, global skattemyndighed - det skal være muligt at opkræve direkte skatter fra de multinationale selskaber. Disse og andre skridt skal tages for at vi kan begynde at genforene den globale økonomi med social retfærdighed (s. 224)

Hertz slutter bogen med en advarsel. Hvis ikke magthaverne tager fat på disse spørgsmål, vil de, der har mistet demokratisk indflydelse i kraft af den tavse magtovertagelse vedblive at forsøge på at sparke magtens døre ind - før globaliseringens goder "bliver mere ligeligt fordelt, vil folk fortsat rejse sig mod globaliseringen", slutter Hertz.

Om hun får ret i det, har vi endnu til gode at erfare.

Noreena Hertz: Den tavse magtovertagelse. Global kapitalisme og demokratiets død. Informations Forlag 2005. 253 sider, 298 kr.